

F

Figures of Speech of Love in Suntaraporn Songs

Sunan Phakkhaphanon^{1,*}

Abstract

Suntaraporn love-songs are remarkably written with elaborate use of figures of speech. Fifty of Suntaraporn love-songs from the album “*The Greatest of Suntaraporn Love Songs*” were analyzed in order to see how the figures of speech – simile and hyperbole – were used to convey or depict the song meanings, pictures, and emotions. The findings reveal that the figures of speech were used to 1) bless the beauty of the beloved woman, 2) promise to the beloved one to be confident in love, and 3) depict separation from love leading to suffering, sadness, and depression. Moreover, the use of figures of speech in Suntaraporn love-song relics is selected in accordance with the literary conventions in three styles, as follows, a) to bless the beauty of a woman, the song writers often compare her beauty to nature, individuals, or gods, b) to convey the meaning of promise, simile was used to relate the words of promise to nature and the concepts of Buddhism, and c) to depict the feelings of suffering, sadness, and depression, caused by being separated from the beloved, simile was used to compare separation to the lost in one’s life and nature.

Keywords: figures of Speech of Love, figures of speech, simile, hyperbole

¹ Department of Thai Language for Communication, School of Humanities and Applied Arts, University of the Thai Chamber of Commerce, Bangkok, Thailand.

* Corresponding author. E-mail: sunan4499@hotmail.com, sunan_cha@utcc.ac.th

“ [

โหวหารรัก” ในบทเพลงของสุนทรภรณ์

สุนันท์ ภัคกานนท์^{1*}

บทคัดย่อ

บทเพลงของสุนทรภรณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواس เป็นบทเพลงที่มีลักษณะเด่น ด้านการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ ที่เรียกว่า “โหวหารภาพพจน์” จากการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงในอัลบั้ม “ที่สุดของเพลงรัก สุนทรภรณ์” จำนวน 50 บทเพลง พบว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้โหวหารภาพพจน์ประเภท อุปมาและอติพจน์เป็นหลักในการสื่อความหมาย สื่อภาพ และสื่ออารมณ์ความรู้สึก โดยแบ่งการวิเคราะห์ได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1. ชมนาง: การชมความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก 2. คำมั่นสัญญา: ถ้อยคำที่สร้างความมั่นใจในความรัก และ 3. การพลัดพราก: ความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจ การเลือกใช้โหวหารภาพพจน์มากล่าวในเชิงเปรียบเทียบส่วนใหญ่เป็นไปตามขนบในการแต่งวรรณคดีที่มีมาแต่เดิม กล่าวคือ ในการ “ชมนาง” ผู้ประพันธ์มักเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับธรรมชาติ บุคคลหรือเทพเจ้า การถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” มักเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ส่วนการสื่อให้เห็นความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจจาก “การพลัดพราก” ผู้ประพันธ์มักเปรียบเทียบกับชีวิตที่สูญสิ้น และเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นไปของธรรมชาติ

คำสำคัญ: โหวหารรัก โหวหารภาพพจน์ อุปมา อติพจน์

¹ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กรุงเทพมหานคร

* Corresponding author. E-mail: sunan4499@hotmail.com, sunan_cha@utcc.ac.th

บทนำ

บทเพลงเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดและสืบสานต่อเนื่องกันมา จึงนับได้ว่าบทเพลงเป็นมรดกทางสังคม ดังที่ Kooacharoen (2014, p. 77) กล่าวว่า “บทเพลงเป็นผลผลิตจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์และมีการสืบสานกันมาเป็นเวลานาน จนนับได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง...” บทเพลงของสุนทราภรณ์เป็นมรดกทางสังคมที่ทรงคุณค่าและได้รับการยกย่องให้เป็นบทเพลง “อมตะ” ซึ่งสืบเนื่องมาจากการ “...สร้างสรรค์งานด้านวรรณศิลป์ ได้วิจิตรบรรจง ด้วยการใช้อย่างไพเราะกินใจ การใช้ถ้อยคำที่ลึกซึ้ง สามารถสร้างจินตนาการของผู้ฟังเพลงได้ชัดเจน” (Sinseubphon, 2000, p. 579)

บทเพลงของสุนทราภรณ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังมีหลากหลายประเภท บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواسเป็นบทเพลงประเภทหนึ่งที่สามารถ “เข้าถึง” อารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟังได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจาก “...ความไพเราะ สมบูรณ์ด้วยรสของความหวาน ความเศร้าและความฝัน เพลงประเภทนี้แฟนเพลงส่วนใหญ่ติดอกติดใจเนื้อ ด้วยความรักและพิศวานั้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์อยู่แล้ว” (Kongrattanasomboon, ed., as cited in Rapeesaeng, 2007, p. 18)

บทเพลงของสุนทราภรณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواسเป็นบทเพลงที่มีลักษณะเด่นด้านการใช้ภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ ที่เรียกว่า “โวหารภาพพจน์” ที่สามารถสื่อความหมาย สื่อภาพ และสื่ออารมณ์ความรู้สึกให้เกิดขึ้นในใจของผู้ฟังได้อย่างชัดเจน

Chaisilwattana (2011, p. 21) ได้กล่าวถึงความหมายของ “โวหารภาพพจน์” ไว้ว่า

โวหารภาพพจน์ (Figures of Speech) หมายถึง การใช้ภาษาเปรียบเทียบ ความหมายของภาษาในโวหารภาพพจน์จึงไม่ตรงตามตัวอักษรส่วนใหญ่จะใช้ลักษณะสำคัญของภาพพจน์ในการเปรียบเทียบ อันเป็นวิธีการที่จะทำให้สิ่งที่กลางเลือนในการสื่อสารมีความชัดเจนขึ้น โดยมักนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว การใช้โวหารภาพพจน์จะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้อีกได้ลึกซึ้งกว่าการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา เพราะโวหารภาพพจน์ให้สุนทรียะทางอารมณ์ ด้วยเป็นภาษาที่สร้างสรรค์ มีความน่าสนใจและจุดประกายความคิดและจินตนาการให้แก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواس ซึ่งในบทความนี้จะเรียกว่า “โวหารรัก” ในบทเพลงของสุนทราภรณ์

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ “โวหารรัก” ในบทเพลงของสุนทราภรณ์ ซึ่งเป็นโวหารเปรียบเทียบที่สามารถสื่อความหมาย สื่อภาพ และสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ชัดเจนแก่ผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังเกิดการรับรู้และเข้าใจสามารถจินตนาการภาพและเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามเรื่องราวความรักของ “คู่รัก” ในบทเพลงได้อย่างลึกซึ้ง

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์ “โวหารรัก” ในอัลบั้ม “ที่สุดของเพลงรัก สุนทราภรณ์” ซึ่งผลิตและจัดจำหน่ายโดยบริษัท เมโทรแผ่นเสียง-เทป (1981) จำกัด จำนวน 50 บทเพลง ได้แก่ กล่อมนางนอน กลิ่นแก้ว

กลิ้งดอกโศก กลิ้งราตรี ช้องจิต ขอบพบในฝัน
 ขอให้เหมือนเดิม ครวญถึงเจ้า ครวญรัก คิดถึง
 คำรักคำขวัญ ใครจะรักเธอจริง จนนาง ใจรัก ใจหาย
 ฉันทยังคอย ชะตาฟ้า ด้วยรักจึงรอ ดอกไม้เมืองเหนือ
 ดาวประดับฟ้า เดือนดวงเดียว ดำเนินทราย นวลปราง
 นางหมอง นางฟ้าจำแลง บึงน้ำรัก ปลูกรัก ปารีชาต
 พรจุมพิต พรพรหม พระจันทร์วันเพ็ญ พี่รักเจ้า
 เพียงเงา ฟ้าคลุ้มฝน ฟ้าหน้าฝน ไม่อยากจากเธอ
 ยอดดวงใจ ยามดึก รักเธอด้วยใจ รักเอาบุญ เสียตาย
 บัว เสียแรงคิดถึง เสียแรงรักใคร่ หนึ่งน้องนางเดียว
 หนึ่งน้อยปอยผม หนึ่งในดวงใจ หยาดฝนแห่ง
 ความรัก ห่วงเธอ หอมเสนาหา อุษาสวาท กรุงเทพ
 ราตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นข้อมูลบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواسของสุนทรภรณ์ ที่มีการจัดทำเป็นอัลบั้มเพลงเพื่อการจัดจำหน่าย
2. เลือกอัลบั้มเพลงเกี่ยวกับความรักและความพิศواسเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษา ในบทความวิจัยนี้ใช้อัลบั้มเพลง **“ที่สุดของเพลงรัก สุนทรภรณ์”**
3. สืบค้นเนื้อเพลงฉบับเต็มของแต่ละบทเพลงในอัลบั้มเพลง **“ที่สุดของเพลงรัก สุนทรภรณ์”** จากเว็บไซต์บ้านคนรักสุนทรภรณ์
4. วิเคราะห์ **“โวหารรัก”** ในบทเพลงของสุนทรภรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อทำให้ทราบแนวทางการใช้ **“โวหารรัก”** ในบทเพลงของสุนทรภรณ์ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความประทับใจและความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเนื้อหาของ

บทเพลง รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในบทเพลง

ผลการศึกษาวิเคราะห์

จากการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواسในอัลบั้ม **“ที่สุดของเพลงรัก สุนทรภรณ์”** จำนวน 50 บทเพลง พบว่าผู้ประพันธ์บทเพลงถ่ายทอดเรื่องราวความรักและความพิศواس โดยใช้โวหารภาพพจน์เพื่อสื่อความหมาย สื่อภาพ และสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้งของ **“คู่รัก”** ในบทเพลง แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ชมนาง: การชมความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก
2. คำมั่นสัญญา: ถ้อยคำที่สร้างความมั่นใจในความรัก
3. การพลัดพราก: ความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจ

ทั้งนี้ การใช้โวหารภาพพจน์เพื่อสื่อเรื่องราวความรักและความพิศواسของ **“คู่รัก”** ในบทเพลง ผู้ประพันธ์ได้เลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาและอติพจน์เป็นหลัก

Suwanchomphu (2005, p. 216) ให้ความหมายของภาพพจน์ทั้ง 2 ประเภทไว้ ดังนี้

อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่โดยธรรมชาติแล้วมีสภาพที่ต่างกััน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกันและใช้คำที่มีความหมายว่าเหมือนหรือคล้าย เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบเพื่อเน้นให้เห็นจริงว่า เหมือนอย่างไร ในลักษณะใด อติพจน์ คือ การกล่าวเกินจริง ซึ่งเป็นความรู้สึกหรือความคิดของผู้กล่าวที่ต้องการย้ำความหมายให้ผู้ฟังรู้สึกว่

หนักแน่นจริงจัง ทั้งผู้กล่าวและผู้ฟังก็เข้าใจว่า
มิใช่เป็นการกล่าวเท็จ

ขมนาง: การชมความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก

การ “ขมนาง” หรือการชมความงามของหญิงผู้เป็นที่รักในบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواسของสุนทรภู่ นับว่ามีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของความรักระหว่างผู้ชายกับหญิง ผู้ประพันธ์บทเพลงได้เลือกใช้ทั้งโวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาและอุปมา เพื่อสื่อให้เห็นภาพความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก ผ่านสายตาและความรู้สึกของผู้ชายในบทเพลง โดยส่วนใหญ่ผู้ประพันธ์ยึดชนบในการสื่อภาพความงามในลักษณะเกี่ยวกับการ “ขมนาง” ในวรรณคดีไทย

การใช้โวหารภาพพจน์ในการ “ขมนาง” ตามที่ปรากฏในบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาส ผู้วิจัย พบว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงนิยมเปรียบเทียบความงามของหญิงไว้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การเปรียบเทียบความงามของหญิงกับธรรมชาติ
2. การเปรียบเทียบความงามของหญิงกับบุคคลหรือเทพเจ้า

การเปรียบเทียบความงามของหญิงกับธรรมชาติ

ผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาสของสุนทรภู่ มักนิยมสื่อภาพความงามของหญิง “โดยการเปรียบเทียบกับธรรมชาติที่มีความใกล้ชิดหรือเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันดีในชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถสร้างมโนภาพได้จากประสบการณ์ของตนที่มีต่อธรรมชาติเหล่านั้น”

(Manying, n.d.)

จากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้วิจัย พบว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาเพื่อสื่อให้เห็นภาพความงามของหญิง โดยการเปรียบเทียบกับ “ดวงจันทร์” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่อยู่บนท้องฟ้าในเวลาค่ำคืน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช.ญ. บุญหรือกรรมนำแนวทางเดิน แดนฟ้า
เกริ่นกรูยมา

ช. งามมั่นเดือนเหมือนดวงจันทร์งาม

ญ. เดือนรู้ทราวมเมื่อยามแรมกลาย

ช. ใจรักเธอจนชีวาวย... (ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ
จักรพันธ์ : ชะตาฟ้า)

(ชาย) พระจันทร์วันเพ็ญลอยเด่นสกา

ทอแสงแพรวพราวพร่างพ้านภา

เหมือนดั่งนวลน้องสวยสุดจักหา

เปรียบดั่งจันทร์สูงสกาพราวพราย

(สมศักดิ์ เทพานนท์ : พระจันทร์วันเพ็ญ)

พิศโฉมเพียงโสมสว่างหล้า

ซาบอุราชาติจิตพิศวง

ดูยิ่งงามทราวมสงวนนวลอนงค์

งามทรวดทรงสารพัดมัตถุติ (หม่อมราชวงศ์

กฤษทิน สนิทวงศ์ : เสียตายบัว)

มองโสมส่องมาดั่งพักร์สุดาขวัญใจ

เนตรน้องวาวไวดังดาวบนฟ้า ฮี ฮื่อ

ลมพัดรินรายชายขึ้นผกา

ที่คิดตั้งพาเจ้ามาให้ชม สมใจเพื่อคลั่งอวรณ์

(ชอุ่ม ปัญจพรรค์ : รักเอาบุญ)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงมีการหลีกคำ “ดวงจันทร์” เป็น “เดือน” “จันทร์” และ “โสม” เพื่อให้เกิดความไพเราะและสอดคล้องกับลีลาภาษาที่เลือกใช้ในแต่ละบทเพลง การ

ที่ผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาเพื่อสื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิง โดยเปรียบเทียบกับ “ดวงจันทร์” ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติในเวลาค่ำคืนที่โดดเด่นและงดงามด้วยรูปลักษณ์ ย่อมทำให้ผู้ฟังสามารถจินตนาการภาพในเชิงเปรียบกับใบหน้าที่งดงามและชวนหลงใหลของผู้หญิงได้อย่างแจ่มชัด

นอกจากนี้ ในบางบทเพลง ผู้ประพันธ์ยังได้เลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาเพื่อสื่อภาพความงามของผู้หญิงผู้เป็นที่รัก ที่งามยิ่งกว่า “ดวงจันทร์” ทำให้ภาพความงามมีความชัดเจนและโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

(ข) นงรามช่างงามหนักหนา

ผ่องพักตร์โสภาเจ้างามยิ่งกว่าดวงจันทร์

ยิ่งคิดยิ่งพิศยิ่งพรัน

พะวงหลงผูกพันแจ่มจันทร์ที่ฝากหทัย

(ชอุ่ม ปัญญพวรรค์ : จนนาง)

นอกจากการเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับ “ดวงจันทร์” ดังกล่าวแล้ว ผู้ประพันธ์บทเพลงยังเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับ “ดอกไม้” อันเป็นธรรมชาติที่งดงามทั้งในเรื่องของกลิ่นและรูปลักษณ์ ผู้ฟังเพลงจึงสามารถจินตนาการภาพและเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้ายตามได้อย่าง “เข้าใจ” และ “เข้าถึง” โดยผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาในการเปรียบเทียบ

ผู้ประพันธ์บทเพลงนิยมนำ “กลิ่นหอม” ของดอกไม้มาใช้ในการเปรียบเทียบ เพื่อสื่อให้ผู้ฟังเพลงสัมผัส “กลิ่นแก้้ม” ของหญิงผู้เป็นที่รักร่วมไปกับผู้ชายในบทเพลง โดยตัวอย่างที่ยกมาผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “บุปผา” แทนคำว่า “ดอกไม้”

ญ. ชื่นชวนเซย

ข. หอมเอยบุปผา แก้มเธอนั้นยิ่งหอมยิ่งกว่า

ญ. อู๋ยนาหยิกขา ช่างมาเพื่อได้...

(แก้ว อัศจรรย์ะกุล : ดำเนินทราย)

หอมกลิ่นร่ำน้ำปรุจสิแปรปรวน

หอมแก้้มนวลหอมมวลชื่นชวนเซยชม

หอมกว่าผองบุปผารื่นอารมณ์

เสนาหาหอมเกินชมสมจิตเมื่อจุมพิตเจ้า

(สวัสดิ์ ธงศรีเจริญ : หอมเสนาหา)

การที่ผู้ประพันธ์สื่อให้เห็นภาพความงามที่ “ชวนสัมผัส” โดยเน้นคุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้หญิงในเรื่องของ “กลิ่นแก้้ม” ที่หอมยิ่งกว่ากลิ่นหอมของดอกไม้ชนิดใด ๆ จึงกล่าวได้ว่า นอกเหนือจากความงามในด้านรูปลักษณ์ภายนอกของผู้หญิงที่ผู้ชายสามารถสัมผัสได้ด้วยสายตา อันเป็นจุดเริ่มต้นของความรักแล้ว “กลิ่นแก้้ม” ของผู้หญิงก็ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความงามที่สามารถ “ผูกมัดใจ” ของผู้ชายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ในบางบทเพลงผู้ประพันธ์ยังเปรียบเทียบ “กลิ่นแก้้ม” ของผู้หญิงกับกลิ่นหอมของดอกไม้บางชนิด เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมที่ชัดเจนให้แก่ผู้ฟังเพลงที่ “คุ้นเคย” กับกลิ่นหอมของดอกไม้ชนิดนี้ นั่นก็คือ กลิ่นดอกแก้ว

ราตรีแจ่มจันทร์สวรรค์ครีมาธรา

ดอกแก้วเริ่มบานหอมกรุ่นดวงมานปานใด

หอมยังแพ้นวลของแก้วขวัญใจ

หอมแก้วครั้งใดหอมแก้วทุกทีก็โลมไล่ชีวิน

(ชาติรี : กลิ่นแก้ว)

ดอกแก้วเป็นดอกไม้ “...สีขาวพิสุทธิ์และมีกลิ่นหอมโชยชื่น...คนไทยจำนวนมากนิยมนปลูกดอกแก้วประดับบ้านกันอยู่แล้ว” (Scented Citrus Flowers

(The Scent of the Orange Jasmine), 2011) “กลิ่นหอม” ของดอกแก้ว จึงเป็นกลิ่นที่ผู้ฟังจำนวนมากน่าจะ “คุ้นเคย” กันเป็นอย่างดี เมื่อผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอติพจน์ เพื่อกล่าวชื่นชมในลักษณะเกินจริงว่า “กลิ่นแก้้ม” ของหญิงผู้เป็นที่รักของผู้ชายในบทเพลงหอมยิ่งกว่ากลิ่นของดอกแก้ว การเปรียบเทียบในลักษณะนี้จึงสามารถเชื่อมโยงจินตนาการของผู้ฟังให้ “เข้าถึง” ภาพความงามที่ “ชวนสัมผัส” ของผู้หญิงได้โดยง่าย

ในบางบทเพลงผู้ประพันธ์ได้นำ “ดอกไม้” มาเปรียบเทียบเพื่อสื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิง โดยเน้นสื่อภาพเฉพาะบางส่วนของร่างกาย

เสียดายดอกบัวงาม

แลดูทราบลิ้นศรี

ความแฉล้มสองแก้้มเทวี

ข่มสิบัวสดหมดงาม (หอมมราขวงศ์กุศทิน

สนิทวงศ์ : เสียดายบัว)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงสื่อให้เห็นภาพความงามบนใบหน้าของหญิงผู้เป็นที่รักผ่านสายตาของผู้ชายในบทเพลง เฉพาะในส่วนของ “สีแก้้ม” ที่ “ข่มสิบัวสดหมดงาม” เป็นการเปรียบเทียบที่สื่อให้ผู้ฟังนึกเห็นภาพความงดงามของ “พวงแก้้มสีชมพู” ของผู้หญิงได้เป็นอย่างดี

การเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับบุคคลหรือเทพเจ้า

นอกจากผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาสจะ “ขมนาง” โดยการสื่อภาพความงามของผู้หญิงเปรียบเทียบกับธรรมชาติแล้ว ยังมีการเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับบุคคลหรือเทพเจ้าอีกด้วย “การสร้างภาพพจน์โดยใช้ถ้อยคำ สำนวน สุภาษิต คำพังเพย เรื่องราวและ

บุคคลหรือเทพเจ้า อันเป็นที่รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้อ่านสามารถสร้างมโนภาพได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น” (Manying, n.d.)

การเปรียบเทียบความงามของหญิงผู้เป็นที่รักของผู้ชายในบทเพลงกับบุคคลหรือเทพเจ้า เป็นการสื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิงที่งามยิ่งกว่าผู้หญิงคนใดในโลกมนุษย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หรือว่าชาติก่อนนางได้รับพรของใคร
คงสร้างผลบุญยิ่งใหญ่ จึงได้วิไลงามตา

นางฟ้าองค์ใดแปลงกายลงมา

จึงงามดั่งเทพธิดาลาวณีย์

(แก้ว อัศจรรย์ะกุล : นางฟ้าจำแลง)

ช. งามเหลือเกินเพลนชมทราวม้วย

ญ. ยอฉันให้เรียงหลง ดั่งน้ำตาลหวานคารมชม

ช. ตาแสนคมเฉิดโฉมทรวงทรง

ญ. ยอเย้ยไปดั่งดวงใจจง

ช. **แดนฟ้าส่งเธอมา**

ญ. เคลิบเคลิ้มฤทัย ฟังแล้วใจคะนิงซาบซึ่ง

วิญญา

(ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ : ชะตาฟ้า)

โอ้คงด้วยบุญปางบรรพ์ตัวฉันจึงได้มาเจอ

เอื้อเฮอเจ้างามเหลือเกิน

จะมองแห่งใดงามตา งามทั้งที่ทำพาเพลน

เจ้างามเกินกว่าเทวี

(เทอด วรรณนา : ครวญถึงเจ้า)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลง “นางฟ้าจำแลง” ใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาเพื่อเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับ “เทพธิดา” ซึ่งก็คือ นางฟ้า บทเพลง “ชะตาฟ้า” และ “ครวญถึงเจ้า” ผู้ประพันธ์บทเพลงใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอติพจน์ในการสื่อให้เห็นภาพความ

งามที่เกินจริง โดยบทเพลง “ชะตาฟ้า” ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “แดนฟ้าส่งเธอมา” ซึ่งคำว่า “แดนฟ้า” หมายถึง สวรรค์ จึงเป็นการสื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิง โดยเปรียบเทียบกับนางฟ้าบนสวรรค์นั่นเอง ส่วนบทเพลง “ครวญถึงเจ้า” ผู้ประพันธ์สื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิงว่า “งามเกินกว่าเทวี” คำว่า เทวี หมายถึง “เทวดาผู้หญิง นางพญานางกษัตริย์” (Royal Institute, 2003, p. 540) จึงเป็นการสื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิงที่งามยิ่งกว่านางฟ้า หรือนางกษัตริย์

การใช้โวหารภาพพจน์เพื่อสื่อให้เห็นภาพความงามของผู้หญิงที่ปรากฏในบทเพลงทั้งสามบทเพลง เป็นการสื่อภาพความงามของผู้หญิงที่ไม่มีอยู่จริงในโลกมนุษย์ แต่สามารถสะท้อนให้เห็นอารมณ์ความรู้สึก และความ “หลงใหล” ของผู้ชายที่มีต่อหญิงผู้เป็นที่รักได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้ง

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์บทเพลง “ดอกไม้เมืองเหนือ” ยังใช้โวหารเปรียบเทียบในลักษณะเกินจริงหรือโวหารภาพพจน์ประเภทอติพจน์ เพื่อสื่อให้เห็นภาพความงามของหญิงผู้เป็นที่รักผ่านสายตาของผู้ชายในบทเพลง โดยการชื่นชมความงามในเชิงเปรียบเทียบกับ “หญิงงามในสามโลก”

งามเหลือเกินเพลินพิศคิดใจ
ดอกไม้เวียงเหนือแสนงามเพิ่มความนิยม
ชมเชย
โอสาวเมืองเหนือนี้เอย
สวयกระโรบเคยพบเลยในสามโลกนี้
(สุรัฐ พุกกะเวส : ดอกไม้เมืองเหนือ)

สามโลก หมายถึง โลกทั้งสาม คือ มนุษย์โลก เทวโลก และพรหมโลก (Royal Institute, 2003,

p. 1177) ดังนั้น การ “ชมนาง” ในบทเพลงนี้จึงสื่อให้เห็นถึงความงามที่ยิ่งกว่าความงามของผู้หญิงที่สื่อไว้ในบทเพลงทั้งสามบทเพลงที่กล่าวมา ผู้ฟังสามารถอนุมานความงามที่กล่าวไว้ในลักษณะเกินจริงนี้ได้โดยอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับความงามของ “นางฟ้า” บนสวรรค์ตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่ว่า “เทวดา (นางฟ้า) มีความแตกต่างจากมนุษย์ตรงในเรื่องของกายภาพคือ สวยงามละเอียดกว่ามนุษย์หลายเท่า” (T. Thammarak, 2013) ภาพความงามของผู้หญิงที่ผู้ประพันธ์บทเพลงกล่าวไว้ว่า “สวยกระโรบเคยพบเลยในสามโลกนี้” จึงน่าจะสื่อให้เห็นภาพของผู้หญิงที่งดงามอย่างน่า “อัศจรรย์” ยิ่ง

จากการศึกษาวิเคราะห์โวหารภาพพจน์ที่เกี่ยวกับการ “ชมนาง” ในบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาสของสุนทรภรณ์ สรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้ทั้งโวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาและอติพจน์เพื่อสื่อภาพความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก ผ่าน “สายตา” และความ “ใกล้ชิด” ของผู้ชายในบทเพลง โดยผู้ประพันธ์ “สร้างภาพ” ให้เกิดขึ้นในความคิดคำนึงของผู้ฟังได้อย่างชัดเจนจากการเปรียบเทียบภาพความงามของผู้หญิงกับธรรมชาติ บุคคลหรือเทพเจ้า ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ประพันธ์บทเพลง “ชมนาง” ตามขนบวรรณคดีไทย ที่นิยมเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับ “ดวงจันทร์” และ “นางฟ้า” ดังการชมความงามของพระเพื่อนพระแพง นางสีดา และนางบุษบา ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ रामเกียรติ์ และอิเหนา เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยัง “สร้างภาพ” ความงามของผู้หญิงที่ผู้ฟัง “คุ้นเคย” ทั้งจากประสบการณ์ในชีวิตจริงและประสบการณ์ตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา

คำมั่นสัญญา: ถ้อยคำที่สร้างความมั่นใจในความรัก

“คำมั่นสัญญา” เป็นถ้อยคำสำคัญที่มักดำรงอยู่ในเรื่องราวความเป็นไปของความรัก คำมั่นสัญญาหมายถึง “คำสัญญาที่ช่วยให้เกิดความมั่นใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ถ้าจะถามว่า มั่นใจในอะไร? หากมองเห็นได้สองด้านน่าจะรู้ความจริงว่า ด้านที่ให้สัญญาควรมั่นคงอยู่กับัจธรรมซึ่งตนมีอยู่ในใจ ส่วนอีกด้านหนึ่งน่าจะช่วยให้เกิดความมั่นใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น” (Sakrig, 2003, p. 1)

ผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศवासของสุนทรภรณ์ นิยมใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาอุปไมยเพื่อถ่ายทอดคำมั่นสัญญาที่ “คู่รัก” ในบทเพลงมีให้แก่กัน เพื่อแสดงความจริงใจและแสดงให้ประจักษ์ถึงความรักที่ “มั่นคง” ผู้ประพันธ์บทเพลงส่วนใหญ่ถ่ายทอดคำมั่นสัญญาผ่านถ้อยคำภาษาของผู้ชายในบทเพลง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. คำมั่นสัญญาที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ
2. คำมั่นสัญญาที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

คำมั่นสัญญาที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ

“คำมั่นสัญญา” มักปรากฏอยู่ในเรื่องราวความรักของ “คู่รัก” ทั้งในชีวิตจริง และในบทประพันธ์ ทั้งยังเป็นถ้อยคำสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นใน “รักแท้” ที่มีให้แก่กัน ผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศवासของสุนทรภรณ์ ถ่ายทอดคำมั่นสัญญาของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รัก โดยใช้โวหารภาพพจน์ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อสื่อให้เห็น “ภาพ” ความรักอันยิ่งใหญ่ของผู้ชายที่มีต่อหญิงผู้เป็นที่รัก โดยการเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ หรือธรรมชาติที่อยู่คู่กัน ในทำนองเดียวกับ “คำมั่นสัญญา” ที่ปรากฏในวรรณคดี

ไทยที่ผู้ฟังจำนวนมากต่าง “คุ้นเคย” ดัง “คำมั่นสัญญา” ในตอนที่พระอภัยมณีเกี่ยวนางละเวง ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ของ Sunthornvohara (Phu) (1962, p. 639) ความว่า

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร
ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
แม้เกิดในใต้ฟ้าสุธาธาร
ขอพบพานพิศवासไม่คลาดคลา
แม้เนื้อเย็นเป็นห้วงมหรรณพ
พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม้เป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา
เชยผกาโกสุมประทุมทอง

บทกลอนที่ยกมาน่าจะเป็นหนึ่งใน “ต้นแบบ” ที่ผู้ประพันธ์บทเพลงของสุนทรภรณ์นำมาใช้เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้ฟังสามารถรับรู้และเข้าใจในเรื่องราวความรักของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รักได้อย่างลึกซึ้ง

ตัวอย่างบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศवासของสุนทรภรณ์ที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” โดยการเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ มีดังนี้

ใจผูกพันรักกันจนกว่า

ดินและฟ้าจะทลาย

อุษานี้มีมนต์ดลรักสลักใจ
ร่วมสายใยสวาทเอย

(สุรัฐ พุกกะเวส : อุษาสวาท)

(ญ) ต้องจำนำคำเตือน จงเหมือนดาวเดือนคู่กัน

(ข) รักจะไม่คลายรักหักหาย

(ญ) อย่าได้คลายมั่นหมายจากฉัน

(ข) ตราบฟ้าดินสิ้นกัน

(พร้อม) ความรักคงมั่นรักไม่มีวันหน่ายปอง

(สุรัฐ พุกกะเวส : คำรักคำขวัญ)

หากอาทิตย์ลับโลกโคกสลด
จะมีหมดทุกชีวิตยังทนได้
หากขาดน้องที่พี่ปอง หนึ่งในดวงใจ
ทนไม่ได้จักต้องตาย ลงไปพลัน
(ช่อม ปัญญาพรค์ : หนึ่งในดวงใจ)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงนำเอาการสูญสิ้นของดิน ฟ้า และดวงอาทิตย์ อันเป็นธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่และสัมพันธ์กับการดำรงอยู่ของชีวิตผู้คน มากกล่าวอ้างเป็น “คำมั่นสัญญา” ในลักษณะเกินจริง เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความรักอันยิ่งใหญ่ของผู้ชายที่มีต่อหญิงผู้เป็นที่รัก

ในบทเพลง “ดอกไม้เมืองเหนือ” ผู้ประพันธ์ได้นำเอาการสูญสิ้นของน้ำในห้วยแก้ว ซึ่ง “น้ำตกห้วยแก้ว เป็นน้ำตกที่อยู่ใกล้เมืองเชียงใหม่มากที่สุด... ตัวน้ำตกมีขนาดเล็ก สูงประมาณ 10 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี...” (Huay Kaew Waterfall, Chiang Mai, n.d.) มาเชื่อมโยงเพื่อ “ยืนยัน” ความรักอันยิ่งใหญ่ของผู้ชายที่มีต่อหญิงผู้เป็นที่รัก นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังได้นำเอาธรรมชาติอันมีคุณค่าต่อมนุษย์ นั่นก็คือแผ่นดิน มาเป็นสักขีพยานในความรักอีกด้วย

สัญญาต่อหน้าแผ่นดิน
หากห้วยแก้วสูญสิ้นธารหายเหือดไป
ความรักนั้นซิปันแห่งหน่าย
ใจจึงถ้ายรักหนายจากเธอ
(สุรัฐ พุกกะเวส : ดอกไม้เมืองเหนือ)

ผู้ประพันธ์บทเพลง “พี่รักเจ้า” ได้นำเอาธรรมชาติที่อยู่คู่กันและขาดจากกันไม่ได้มาเชื่อมโยงกับความรักได้อย่างน่าสนใจ

พี่รักเจ้ายิ่งกว่าปลารักน้ำ
กินนรรักถ้ำ ไม่ล้ำพี่รักเจ้า
กฤษชรวงงา มฤคาหวงเขา

ยังไม่เท่าพี่หวงนางเยาว์
พี่หวงเจ้ากว่าดวงฤทัย
(แก้ว อัศจรรย์ะกุล : พี่รักเจ้า)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้นำความเป็นไปของธรรมชาติที่อยู่คู่กันมากกล่าวในลักษณะซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการ “เน้นย้ำ” โดยเชื่อมโยงในเชิงเปรียบเทียบกับความรักของผู้ชายในบทเพลงที่ “ยิ่งใหญ่” กว่าความรักที่เกิดขึ้นจากความเป็นไปของธรรมชาติเหล่านั้น การที่ผู้ประพันธ์ใช้โวหารภาพพจน์มาสื่อความหมายในลักษณะนี้ย่อมทำให้ผู้ฟังประจักษ์ถึงความรักอันยิ่งใหญ่ที่ผู้ชายมีต่อหญิงผู้เป็นที่รักได้อย่างชัดเจน ลึกซึ้ง และกินใจ

คำมั่นสัญญาที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

บทเพลงที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” ของผู้ชายในลักษณะที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของคนในสังคมไทย เป็นการเชื่อมโยงโดยการใช่วิหารภาพพจน์ประเภททอดีพจน์ หรือการกล่าวเปรียบเทียบกับในลักษณะเกินจริง เพื่อสื่อให้เห็น “คำมั่นสัญญา” ของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดื่มด่ำรสล้ำยังจำได้
ฝากดวงใจสองรา
ขอรักกันไปในชาติหน้า
คำสัญญาจำตั้งใจ

(สุรัฐ พุกกะเวส : กลิ่นดอกโคก)

(ชาย) บึงน้ำรักบัวบาน
ชวนสำราญเพียงใด
แต่บึงน้ำใจยิ่งกว่า

(หญิง) ต่างครองสุขเปรมปรีย์

(ชาย) ในชาตินี้ชาติหน้า

(หญิง) รักเรอบูชา (แก้ว อัจฉริยะกุล : บึงน้ำรัก)

ช. โอปาริชาติเอย ชื่นเชยชีวิตให้

ญ. ชาติหลังปางใด (ฮัม...) เข้าใจทุกปาง

ช. เกิดชาติปางไหน (ฮัม...) ขอได้ร่วมใจทุกทาง

ญ. ปางรักร่วมใจไม่จืดจาง ปางร้างไม่จางเลย

(แก้ว อัจฉริยะกุล : ปาริชาติ)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงนำเอาความเชื่อเรื่อง “ชาติภพ” มาเชื่อมโยงกับ “คำมั่นสัญญา” เพื่อสื่อให้เห็นภาพความรักอันยิ่งใหญ่ของ “คู่รัก” ที่ปรารถนาจะครองคู่อยู่ด้วยกันทั้งในชาติภพนี้ ชาติภพหน้า หรือชาติภพใด ๆ การถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” ในลักษณะนี้ย่อมทำให้ผู้ฟังเพลงประจักษ์ชัดถึงความ “มั่นคง” ในความรักของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รัก

การถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” โดยใช้โวหารภาพพจน์มาเป็นสื่อในการสร้างความ “เข้าใจ” และ “เข้าถึง” เรื่องราวความรักอันยิ่งใหญ่ของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รัก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ หรือเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา นับได้ว่าผู้ประพันธ์สามารถเลือกใช้ถ้อยคำภาษาในเชิงเปรียบเทียบได้อย่างมีชั้นเชิง จนสามารถสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังได้อย่างลึกซึ้ง

“คำมั่นสัญญา” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในเรื่องราวความเป็นไปของความรัก แม้ที่สุดแล้วในชีวิตจริงของคู่รักจำนวนมากอาจไม่สามารถเป็นไปตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่กัน เนื่องมาจากเงื่อนไขและความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง อันเป็นสังขารในความเป็นไปของชีวิต แต่คนเราทุกคนก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่า “คำมั่นสัญญา” มีคุณค่าต่อจิตใจทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ

การพลัดพราก: ความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจ

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ที่ใดมีรัก ที่นั่นมีทุกข์ และ “ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจนั้น เป็นเรื่องธรรมดา” (Dhammajak Square, 2011) การพลัดพรากจากบุคคลผู้เป็นที่รักเป็นอีกหนึ่ง “สังขาร” ในเรื่องราวความเป็นไปของชีวิตรัก ผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาสของสุนทรภู่ถนัดถียนถ่ายทอดเรื่องราวของ “คู่รัก” ที่ต้องพลัดพรากจากกัน โดยเลือกใช้โวหารภาพพจน์ทั้งประเภทอุปมาและอติพจน์มาเปรียบเทียบ และมักกำหนดให้ “ผู้ชาย” เป็นฝ่ายแสดงออกถึงความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจในลักษณะของการ “คร่ำครวญ” ถึงหญิงผู้เป็นที่รัก

ผู้ประพันธ์บทเพลงใช้โวหารเปรียบเทียบเพื่อสื่อให้เห็นภาพและอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชายยามที่ต้องพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รักในลักษณะของการ “สูญสิ้น” ทั้งความสุขและความหวังในชีวิตดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุดหมางสุดหมองจำต้องจากกัน

สิ้นผูกพันสิ้นสุดฝันเอาไว้

สิ้นเรอสิ้นหวังเหมือนดังสิ้นใจ

สิ้นเยื่อใยเหมือนชีวินภินท์พัง

(สวัสดิ์ ธงศรีเจริญ : ด้วยรักจริงรอ)

ใจหายสุดเสียดายใจเจ้า

น้องไปไหนเล่าไอ้เรานี้ใจหาย

จากฉันไปเพราะเหตุใดน้องจึงห่างหน่าย

เหมือนแกล้งทำลายให้ตายทั้งเป็นดวงใจ

(สมศักดิ์ เทพานนท์ : ใจหาย)

มนต์แห่งความหลังยังร้าย

ลบเห่หายคลายเบา

รักเรียกร้องเรา

ร้างเศร้าทิ้งเอาทวงเอาชีพสลายวายปรมาณ

(ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ : ลมทะเล)

รักแรม ร้างรา จะพาใจนาง

ชื่นซิด จืดจาง ห่วงนางไม่หาย

ทิ้งให้ครมญคิด ข้องจิตเศร้าอยู่ไม่วาย

แม้รักคลาย เหมือนพินิตายณะนาง

(ข่อม ปัญจพรรค : ข้องจิต)

จากตัวอย่างที่ยกมาอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมา และอดีตพจน์ที่สื่อถึงการ “สูญสิ้น” ในทำนอง “ขาดเธอขาดใจ” ซึ่งเป็นการใช้ภาพพจน์ในเชิงเปรียบเทียบที่สื่อภาพและเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้ฟังเพลงจะรู้สึก “สะเทือนใจ” กับผลจากการพลัดพรากที่เกิดขึ้นกับผู้ชายในบทเพลงแล้ว ยังเป็นการ “ตอกย้ำ” ให้ผู้ฟังประจักษ์ถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รักอีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์บทเพลงยังสื่อให้เห็นภาพของผู้ชายเมื่อต้องพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รัก ผ่านการ “คร่ำครวญ” ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับบทคร่ำครวญของกวีเมื่อต้องจากนางผู้เป็นที่รักในวรรณคดีนิราศ โดยผู้ประพันธ์เชื่อมโยงการแสดงออกถึงความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจของผู้ชายในบทเพลงกับสภาพความเป็นไปของธรรมชาติที่ผู้ฟังต่าง “คุ้นเคย” เป็นอย่างดี ผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาเป็นหลัก เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพและอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชายที่คร่ำครวญถึงหญิงผู้เป็นที่รัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฟ้าครืนครืนเหมือนเสียงสะอื้นในใจ

น้ำตาห้วงใยไหลรินร่วง

ฝนสั่งฟ้าฉ่นคอยรักมาสั่งทรวง

ไม่เห็นเธอรักเธอห่าง ไ้อรักเจ้าลวงหทัย

(กริชกุล สถิตถาวร : ฟ้าหน้าฝน)

ผู้ประพันธ์บทเพลง “ฟ้าหน้าฝน” เลือกใช้โวหารภาพพจน์เพื่อสื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจของผู้ชายที่เป็นผลมาจากการพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รัก โดยเปรียบเทียบเสียงของฟ้าที่ร้องดัง “ครืนครืน” กับ “เสียงสะอื้นในใจ” ของผู้ชาย นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์บทเพลง “ฟ้าคลุ้มฝน” ได้เลือกใช้โวหารภาพพจน์ที่สื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพและได้ยินเสียงฟ้าที่ร้องดัง “ครืน” เพื่อเปรียบเทียบกับสภาพ “ใจสะท้อนสะอื้น” ของผู้ชายในทำนองเดียวกับบทเพลง “ฟ้าหน้าฝน” และผู้ประพันธ์ยังได้สื่อให้เห็นสภาพความเป็นไปของ “ฟ้าฝน” อย่างต่อเนื่อง เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นภาพความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจของผู้ชายในบทเพลง

อัมพรสะท้อนดังครืน ดั่งใจสะท้อนสะอื้น

คงซ้ากล้ำกลืน บั่นป่วน

ฟ้าร่ำให้เหมือนใจร่ำหวน เปรียบหัวใจเรียมป่วน

พี่ครวญฟ้าครวญ ตรมใจ

เมื่อยามฝนตกหัวอภัยคลุ้มคลั่ง

ดุดังฉ่นหลังน้ำตาไหล

นิจจาไ้อฟ้ายังร้องไห้ โถตัวข้าหรือจะทนได้

เศร้าใจให้ฝืนขึ้นบาน

(แก้ว อัจฉริยะกุล : ฟ้าคลุ้มฝน)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงได้เชื่อมโยงสภาพของ “ฟ้าร่ำไห้” หรือสภาพยาม “ฝนตก” ต่อเนื่องจากการบรรยายภาพ “ฟ้าร้อง” โดยเชื่อมโยงมาเปรียบเทียบกับใจที่ “ร่ำหวน” “ป่วน” “คลุ้มคลั่ง”

และการ “**หลังน้ำตาไหล**” ของผู้ชายในบทเพลง การเปรียบเทียบในลักษณะนี้ยิ่งทำให้ผู้ฟังสามารถ “**เข้าถึง**” ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ชาย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รักได้อย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังนำเอาสภาพความเป็นไปตามธรรมชาติของ “**ฟ้า**” มากล่าวไว้ในลักษณะอื่นดังปรากฏในบทเพลง “**ยามดึก**” และบทเพลง “**ครวญรัก**”

ดึกแล้วหนา ฟ้าพราวดาวเคลื่อน
แต่ขาดเดือน **ท้องฟ้าแรมเดือนมัวมืดเหมือนใจข้า**
เสียงอะไร ฝีพายที่โหนกู่มา
อ้อหรือหรือหนานาโหยหวานครวญมา ครวญเรียก
หาใครนั่น (**แก้ว อัศจรรย์ะกุล : ยามดึก**)

แครงรักหวานนักรน้ำคำที่พร่ำรำพัน
ชื่นใจกัน มุ่งหมายมั่น รักพลันมากลับมากลาย
ดูชิวดูอนาถน่าอนาใจ คิดไม่วาย รักกลับกลายเป็น
รักกลายเป็นรักหายสลดขึ้น ชมชื่นหมดหวัง เหมือน
เมฆฝั่งนภา

(เอิบ ประไพเพลงผสม : **ครวญรัก**)

จากตัวอย่างบทเพลงที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์นำสภาพความเป็นไปในธรรมชาติของ “**ฟ้า**” มาเปรียบเทียบกับสภาพจิตใจของผู้ชายในบทเพลง การพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รักก่อให้เกิด “**ความทุกข์**” อย่างยิ่ง ในบทเพลง “**ยามดึก**” ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบสภาพของท้องฟ้าในคืนเดือนแรมที่ “**มัวมืด**” เชื่อมโยงกับสภาพจิตใจของผู้ชายที่เป็นทุกข์เมื่อต้องพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รัก และบทเพลง “**ครวญรัก**” เป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์สื่อความ “**ชมชื่น**” ของผู้ชายที่ต้องพลัดพรากจากหญิงผู้เป็นที่รักเพราะความรักมา “**กลับกลายเป็น**” โดยเชื่อมโยงกับสภาพของท้องฟ้าที่ถูก

เมฆฝั่ง ซึ่งในบทเพลงใช้คำว่า “**เมฆฝั่งนภา**” หมายถึง สภาพของท้องฟ้าที่เต็มไปด้วยก้อนเมฆจนแสงของดวงอาทิตย์ไม่สามารถส่องสว่างมายังพื้นโลกได้ การเลือกใช้คำน้อยแต่ “**กินความ**” ได้มาก ทั้งยังสามารถสื่อให้เห็นสภาพธรรมชาติในยามที่ฟ้า “**มืดหม่น**” เพื่อเปรียบเทียบกับความ “**ทุกข์ใจ**” ของผู้ชายในบทเพลง ย่อมจะทำให้ผู้ฟังเห็นภาพและเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามได้โดยง่าย

การใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาและอดีตพจน์เพื่อสื่อให้เห็นความทุกข์ ความโศกเศร้าและความสะเทือนใจของผู้ชายในบทเพลง อันเป็นผลมาจาก “**การพลัดพราก**” จากหญิงผู้เป็นที่รัก ทั้งโดยการสื่อให้เห็นภาพชีวิตที่ “**สูญสิ้น**” และการสื่อให้เห็นภาพการ “**คร่ำครวญ**” ของผู้ชายในบทเพลงที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ ย่อมทำให้ผู้ฟัง “**เข้าถึง**” อารมณ์ความรู้สึกของผู้ชายในบทเพลงได้ชัดเจนและลึกซึ้ง

สรุปและอภิปรายผล

บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศواسของสุนทรภรณ์ เป็นบทเพลงที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังจำนวนมาก นอกจากคุณค่าในด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับความเป็นไปในชีวิตของผู้คนทั่วไปแล้ว คุณค่าในด้านภาษาอันเกิดจากความสามารถในเชิงประพันธ์ของผู้ประพันธ์บทเพลงนับว่ามีคุณค่ายิ่ง

จากการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาส ในอัลบั้ม “**ที่สุดของเพลงรัก สุนทรภรณ์**” จำนวนทั้งสิ้น 50 บทเพลงสรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงเลือกใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ หรือโวหารภาพพจน์ทั้งประเภทอุปมาและอดีตพจน์ เพื่อสื่อความหมาย สื่อภาพ และสื่อ

อารมณ์ความรู้สึกของ “คู่รัก” ในบทเพลง โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ กล่าวคือ

การชมความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก หรือ “ชมนาง” ที่นับเป็นจุดเริ่มต้นเรื่องราวของความรัก ผู้ประพันธ์สื่อภาพความ “ประทับใจ” ในความงามของหญิงผู้เป็นที่รักผ่านสายตาของผู้ชายในบทเพลง โดยผู้ประพันธ์นิยมเปรียบเทียบภาพความงามของผู้หญิงกับธรรมชาติ บุคคลหรือเทพเจ้า การ “ชมนาง” ส่วนใหญ่เป็นไปตามขนบวรรณคดีไทย ที่นิยมเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับ “ดวงจันทร์” และ “นางฟ้า” นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยัง “สร้างภาพ” ความงามของผู้หญิงที่ผู้ฟัง “คุ้นเคย” ทั้งจากประสบการณ์ในชีวิตจริงและประสบการณ์ตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา

ในหลากหลายบทเพลง ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” เพื่อ “ยืนยัน” ในความรักที่ “มั่นคง” ของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รัก โดยผู้ประพันธ์เลือกใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาอุปไมย หรือโวหารเปรียบเทียบในลักษณะเกินจริงเป็นหลักในการถ่ายทอด การถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาตินั้น ผู้ประพันธ์น่าจะได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีเรื่อง พระอภัยมณี ของ พระสุนทรโวหาร (ภู่) มาเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย การใช้โวหารเปรียบเทียบเพื่อถ่ายทอด “คำมั่นสัญญา” ในลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นเรื่องราวความรักอันยิ่งใหญ่ของผู้ชายที่มีให้แก่หญิงผู้เป็นที่รัก ซึ่งสามารถสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังได้อย่างลึกซึ้ง

เรื่องราวความเป็นไปของความรักลักษณะสุดท้ายที่ปรากฏในบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาสของสุนทรภรณ์ คือ “การพลัดพราก” ซึ่งเป็นที่มาของความทุกข์ ความโศกเศร้า และความสะเทือนใจของผู้ชายในบทเพลง โดยผู้ประพันธ์เลือกใช้ทั้งโวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาและอุปไมยในการเปรียบเทียบเพื่อสื่อให้เห็นภาพชีวิตที่ “สูญสิ้น” รวมทั้งการสื่อให้เห็นภาพการ “คร่ำครวญ” ของผู้ชายในบทเพลงที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับบทคร่ำครวญของกวีเมื่อต้องจากนางผู้เป็นที่รักในวรรณคดีนิราศ ผู้ประพันธ์สามารถ “สะท้อน” ผลแห่ง “การพลัดพราก” ผ่านอารมณ์ความรู้สึกและการแสดงออกของผู้ชายในบทเพลงได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้ายคลึงตามได้โดยง่าย

กล่าวได้ว่า “โวหารรัก” ในบทเพลงของสุนทรภรณ์ เป็นโวหารที่มีคุณค่าต่อผู้ศึกษาวิเคราะห์ และต่อผู้ฟังเพลง ในแง่ที่ผู้ประพันธ์สามารถเลือกสรรโวหารภาพพจน์มาใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อสื่อเรื่องราวความเป็นไปของความรักได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร ส่งผลให้บทเพลงมีความไพเราะและมีความหมายที่ลึกซึ้ง ทั้งการเลือกใช้โวหารภาพพจน์ยังทำให้สามารถสื่อภาพสื่ออารมณ์และความรู้สึกที่ชัดเจนจนผู้ฟังสามารถ “เข้าถึง” เรื่องราวความรักของ “คู่รัก” ในบทเพลงได้เป็นอย่างดี ความสามารถในชั้นเชิงการประพันธ์ของผู้ประพันธ์บทเพลง หรือ “ครูเพลง” จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความพิศวาสของสุนทรภรณ์ “ประทับใจ” อยู่ในใจของผู้ฟังตราบนานทุกวันนี้

บรรณานุกรม

- Chaisilwattana, Y. (2001). *Introduction to literature* (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Thammasat Univeristy Press. (in Thai).
- Dhammajak Square. (2011). Separation from the one we love Is suffering. Retrieved December 17, 2016, from <http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?t=39505> (in Thai).
- Huay Kaew Waterfall, Chiang Mai. (n.d.). Retrieved December 16, 2016, from <http://www.emagtravel.com/archive/huaykaew-waterfall.html> (in Thai).
- Koohacharoen, T. (2014). Contents and language of songs about Thailand's floods: A reflection of Thai society. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal*, 34(4): 75-91. (in Thai).
- Manying, W. (n.d.). Analysis of figures of speech in the Vessantara Jataka: The Khmer version. Retrieved December 12, 2016, from http://www.human.nu.ac.th/jhnu/file/journal/2013_02_26_11_18_36-06%20%E0%B8%A3%E0%B8%A8.%E0%B8%99%E0%B8%97.%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B8%B1%E0%B8%A2.pdf (in Thai).
- Rapeesaeng, U. (2007). *An analytical study of the language usage in Suntharaporn's songs during 1939-1981* (Unpublished master's thesis). Kasetsart University, Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Royal Institute. (2003). *The Royal Institute dictionary B.E. 2542*. Bangkok, Thailand: Nanmee Books. (in Thai).
- Sakrig, R. (2003). From nature to words of promise. Retrieved December 12, 2016, from <http://www.openbase.in.th/node/2126> (in Thai).
- Scented citrus flowers (the scent of the orange jasmine). (2011). Retrieved December 14, 2016, from <https://sangkae.wordpress.com/tag/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%81%E0%B8%81%E0%B9%89%E0%B8%A7/> (in Thai).
- Sinseubphon, D. (2000). Aesthetic analysis of Thai literacy language in the songs of Suntharaporn. In *Proceedings of the 38th Kasetsart University annual conference* (pp. 578-582). Bangkok, Thailand: Kasetsart University. (in Thai).
- Suntharaporn lover's house. (2011). Retrieved December 16, 2016, from <http://www.websuntharaporn.com/suntharaporn/lyric/> (in Thai).
- Sunthornvohara (Phu), Phra. (1962). *Phra Aphai Mani* (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Kurusapa Business Organization. (in Thai).
- Suwanchomphu, C. (2005). *Language and communication*. Bangkok, Thailand: P Press. (in Thai).

T. Thammarak. (2013). Nature and the existence of angels. Retrieved December 16, 2016, from https://torthammarak.wordpress.com/2013/08/26/%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%

E0%B8%B4%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%82%E0%B8%AD/ (in Thai).